

a coleção trazida a lume pela SBHE prima pelo desejo de dar visibilidade à produção acadêmica das distintas regiões brasileiras. O resultado desse enorme esforço de congregar investigadores e entretecer objetos de pesquisa efetuado pela SBHE é trazer a público uma ampla gama de visões sobre o passado educacional, propiciando àqueles que desconhecem a História da Educação brasileira (e mesmo àqueles que com ela estão familiarizados) a possibilidade de uma primorosa e consistente incursão nas formas de escrever e pensar sobre a educação no Brasil.

Diana Gonçalves Vidal
Universidade de São Paulo (Brasil)
Novembro de 2012.

(RESEÑAS) MONÉS, J. (2011), *La pedagogía catalana al siglo XX. Els seus referents*, Lleida: Pagés editors/Institut d'Estudis Cataláns, 544 pp.

Cómpre comezar sinalando que Jordi Monés, que conta na actualidade con case 85 anos, é considerado o primeiro historiador da educación das xeracións de postguerra, e probablemente tamén o máis prestixioso e recoñecido. É autor dun moi notable número de textos, que son básicos para coñecer a rica historia pedagóxica de Cataluña, unha nación que conta actualmente cunha considerable nómina de especialistas neste eido da investigación, e que tivo tamén no pasado moi destacados cultivadores e antecedentes, como foi o caso de Alexandre Galí, cos seus vinte libros sobre a *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936*. Jordi Monés é ademais fundador do *Seminari d'Història de l'Ensenyament* en 1973, *Seminari* que se transformou en

1983 na *Societat d'Història de l'Educació del Paísos de Llengua Catalana* (acollendo a Valencia, Mallorca e Catalunya), que é filial do *Institut d'Estudis Cataláns*, e que é responsable da edición da revista *Educació i Història*.

La pedagogía catalana al siglo XX pretende ser unha panorámica, interpretativa e ao tempo ricaz presentación informativa da historia pedagóxica de Cataluña ao longo do século XX. Unha historia moi interconectada cos escenarios educativos e pedagóxicos europeos, e así, o autor da conta das preocupacións que sentiron moitos dos educadores e educadoras por coñecer aquilo que no terreo da educación eran as preocupacións e as realizacións máis acreditadas alén dos Pireneos, con mentes da súa oportuna incorporación á realidade escolar catalana. Todo isto foi particularmente visible durante as catro primeiras décadas do século XX, nun tempo no que Cataluña, desde o concello de Barcelona, desde a Mancomunitat e logo desde a Generalitat se convertiu nun faro orientativo para moitos ensinantes de toda a xeografía ibérica, con Portugal incluído.

Falemos do importante ensino privado de acento catalanista, que propiciou a presenza dunha chamativa reflexión pedagóxica e de edicións escolares catalanas, falemos do laicismo escolar e das escolas que seguiron a estela da *Escola Moderna* de Ferrer i Guardia, ou falemos dos ateneos obreiros, tanto de orientación socialista, como anarquista, ou ben que falemos das escolas privadas relixiosas masculinas e femininas, de maiores rasgos elitistas, ou que o fagamos das escolas experimentais e de reforma xeradas desde o concello de Barcelona, o que se pode observar no escenario e unha notable preocupación pola educación

e polos discursos pedagóxicos, como tamén unha forte continuidade cos modos, preocupacións e discursos que poden ser ollados no variado contexto europeo.

Se das primeiras décadas pasamos a tempos máis recentes, entón Jordi Monés vains explicar o que significou o franquismo para a realidade escolar catalana, así como os movementos de resistencia, de recuperación pedagóxica e de reencontro das prácticas e discursos actualizados no contexto europeo e agora tamén internacional, atendendo cunha intensidade infrecuente ao espazo feminino, sexa referido á escolarización, ou sexa para examinar o protagonismo e a presenza social e profesional das mulleres ensinantes e educadoras.

A obra comeza cun capítulo introdutorio que atende, en particular, á segunda metade do século XIX con atención á situación e ás propostas educativas que en Cataluña teñen lugar. Máis de 200 páxinas se consagran ás catro primeiras décadas do século XX, cunha preferente atención á influencia das maiores propostas procedentes de Europa e de América (Montesori, Decroly, a Escola de Xenebra, Dewey, as influencias británicas e xermánicas, as francesas, italianas e rusas), en particular, sobre o amplo e diversificado movemento catalanista, o movemento obreiro, o movemento racionalista escolar e sobre as formulacións marxistas. É igualmente denso o tratamento informativo a seguir: desde o desmantelamento da escola republicana polo franquismo e o sinalamento do novo mundo oficial, ata os inicios da resistencia e a recuperación da tradición pedagóxica, coas diversas expresións que van callando arredor de Rosa Sensat, coa presenza crítica da teorización marxista sobre a educación e a escola, da influencia da psica-

nálise e a irrupción das novas tendencias pedagóxicas nas dúas últimas décadas do século XX, recuperadas as liberdades políticas e a Generalitat. Por fin, máis de 100 páxinas serán consagradas á educación e á muller (“Un col·lectiu oblidat. Segle XX”): a loita feminista en Cataluña, as pedagogas feministas, o ensino feminino en tempo da guerra, así como o intenso traballo desenvuelto de novo durante as últimas catro décadas do século XX.

Un grande mural, que non é sen embargo para o autor a imaxe máis lograda do que el quixera que fose no pasado e nos tempos máis próximos o máis pleno desenvolvemento educativo e pedagóxico do país amado.

Antón Costa Rico

A. SANTOS e U.-B. DIÉGUEZ: Antón Moreda. Memoria do exilio. Santiago, Asociación Galega de Historiadores/as, 2010.

Ao longo da última década, a través dun labor que ten moito de profesional mais tamén de afectivo, algúns capítulos esquecidos da historia política galega comezan a ser convenientemente esclarecidos por un grupo de investigadores curtidos nos oficios da militancia e da pescuda historiográfica. Curtidos aínda que mozos, como así formados e comprometidos, que tratan de poñer luz sobre algunhas pasaxes non suficientemente aclaradas, ou mesmo inéditas, da historia contemporánea do noso país, nomeadamente ligadas ao nacionalismo.

Na reclamación dun lugar propio para esas historias, aparentemente modestas, mais que polo seu significado son mere-